

OLGA XIRINACS

LA CRISI DELS VUITANTA

Meteorα

La crisi dels vuitanta
© Olga Xirinacs i Díaz, 2016

Col·lecció Papers de Fortuna, 43

Reservats tots els drets d'edició per
© Editorial Meteora SL
Gran Via de les Corts Catalanes, 794, ent. 1a
08013 Barcelona
Tel. 93 265 56 54
www.editorialmeteora.cat
contacte@editorialmeteora.com

Primera edició: abril de 2016

ISBN: 978-84-944547-7-6
Dip. Leg.: B.8321-2016

Disseny de la coberta: © Eduard Serra

Fotografia de la coberta: © CinemaPhoto / Corbis;
Judy Garland, en el paper de Dorothy Gale, a la pel·lícula *The Wizard of Oz*

Fotografia de l'autora: © Pilar Aymerich

Impress a Romanyà Valls, La Torre de Claramunt

SENSE L'AUTORITZACIÓ ESCRITA DE L'EDITOR, QUEDA RIGOROSAMENT PROHIBIDA, SOTA LES SANCIONS ESTABLERTES PER LA LLEI, LA REPRODUCCIÓ TOTAL O PARCIAL D'AQUESTA OBRA A TRAVÉS DE QUALSEVOL PROCEDIMENT MECÀNIC O ELECTRÒNIC, INCLOENT-HI LA REPROGRAFIA, LA DIFUSIÓ PER XARXES TELEMÀTIQUES I LA DISTRIBUCIÓ D'EXEMPLARS D'AQUESTA EDICIÓ MITJANÇANT LLOGUER O PRÉSTEC PÚBLICS.

Tot i això, una de les mil imatges m'ha quedat
i l'he de posar a la llibreta d'apunts per als amics.

HERMANN HESSE, *Elogi de la vellesa*

Over the rainbow

Baixa el teló de color granat amb serrells verd viu. La funció del dia s'ha acabat.

En un angle, asseguda a terra amb les cames penjant i el braç dret repenjat a la paret que forma la boca de l'escenari, hi ha Judy Garland que canta *Més enllà de l'arc iris*.

A mesura que va cantant, la veu se li trenca i les llàgrimes li llisquen cara avall. Els reflectors, piadosos, no les fan brillar. Passa el mateix cada dia que hi ha funció. Cada dia.

Els espectadors s'esperen. Saben que ella ha de cantar la cançó i l'escolten atents. La canta i la cantarà fins a la mort, quan el teló granat ja no reflecteixi més la seva ombra.

•

Una nit, de sobte, només de cantar a l'escenari asseguda, Judy se sent cansada i per un moment fugaç enyora un llit, ajeure's, reposar estirada.

Quan per fi es troba sola, encara plora més perquè el desig del descans és nou i ella és forta... o almenys es pensava que n'era,

de forta. Aquest canvi, aquesta diferència, aquest salt en el temps, l'espanta. Que no es noti. Sobretot que el meu públic...

No sap que el llit que l'espera per portar-la a l'altra banda de l'arc iris és la caixa de morts. Còmoda, sí, encoixinada de ras, triada entre molts models i apta per a un viatge llarg, perquè anar de punta a punta de l'arc iris és una empresa que requereix molta paciència, molta voluntat, i ella, Judy, de voluntat, n'ha tingut.

Contradicció de llits i plors. ¿Realment Judy vol anar a l'altra banda de l'arc iris? ¿O es vol quedar al teatre com en un paradís infinit? No hi ha res infinit, Judy, enlloc. Però tu vols aconseguir l'impossible.

Cada vespre representes la nena de 16 anys que va marxar al País d'Oz. No vols sortir dels 16 anys ni de la cançó més famosa de la història del cinema, i això que tu no ho sabies que seria la més famosa. I va ser la millor, la més bella de tots els temps. I tu la vas voler fixar en la teva menuda persona repenjada a la boca de l'escenari. Cada dia.

.

¿Quants anys vas viure, Judy? Només 47, i encara turbulents. Vas passar moltes crisis, però no vas arribar a la dels vuitanta. Et vas estalviar molts anys de patiment. Les nenes es fan grans i no les deixen aferrar-se als objectes, persones o temps que les haurien salvat. Les nenes es fan grans i dins seu guarden un lloc per als objectes, persones o coses que no volien perdre. I arribades, les nenes, a créixer molt, molt, molt, quan veuen que la vida els pren tot el que tenien, miren dins seu i retroben precisament aquells objectes, persones i dies que encara les poden salvar. ¿Com?

Ajaguda al llit de les clíniques que vas haver de visitar, Judy, venia a la teva memòria Dora, la nena que vas ser una vegada. La nena que cantava *Over the rainbow*, i anaves veient tot allò que havies cantat, i les trenes de Dora, i el gosset negre, i el cavall que treia el cap per la porta de l'estable, i els ocells blaus que anaven i venien de

l'arc iris. Tractaments, agulles, sopors, amargors, desamors: si podies arribar a tocar l'arc iris i anar pujant, pujant entre els ocells blaus, per sobre de les xemeneies, les teulades, els balcons.

Entre llàgrimes i el cap emboirat allargues una mà i amb el dit ressegueixes el caminet que et portarà on comença l'arc; veuràs un ocell blau que et mira i oblidaràs el dolor.

Eren quaranta-set anys i parlo de vuitanta. ¿Quina relació hi puc trobar, entre la vida de Judy i la meva? No és que l'hagi de buscar, sinó que hi és: la «seva» pel·lícula conté tota la meva infantesa tancada. Els pares em portaven al cine i aviat la vaig veure. ¿Què volia dir allò per a mi? Llavors només un home de llautó, un home de palla, un lleó trist i una nena que saltava amb sabatetes vermelles. I la cançó.

La cançó es va anar repetint sempre. Aquest any 2015 l'he sentida en un capítol nou d'*Arriba y abajo*, al moment que Londres es prepara per ser bombardejat. Mentrestant, l'he tocada al piano moltes vegades. I no hi ha ocells blaus, aquí, els que s'hi assemblen més són els abellerols, que hivernen a l'Àfrica i passen cada migdia per sobre del nostre jardí de Mont-ral. Ocells de mel i de llum. Ells podrien recordar l'iris.

Als vuitanta anys, si és que no ho ha estat encara, un cos es prepara per ser bombardejat.

• •

Els vells de la sala

Som a Erill la Vall.

—Vés a portar els cafès a aquells dos vells de la sala.

Els dos vells de la sala som nosaltres i he sentit l'ordre a través d'una finestreta corredissa de la paret que dona al cafè.

Escollat en diverses pel·lícules: «¿Té vuitanta anys? Deu estar senil...» A les pel·lícules, a menys que els vells siguin jutges, senadors o militars d'alta graduació, els altres no hi toquen.

Que som vells ja ho sé, però de saber-ho a sentir-t'ho dir, hi ha una distància de perplexitat. «Dels teus en diràs, però no en voldràs sentir dir.» Observació popular.

•

Surto a l'escassa fresca del matí quan els bars comencen a servir cafès i esmorzars i la gent va cap a la feina. És la meva ciutat. És la meva vorera en tota la Rambla, la dels nombres imparells, la que fa ombra mig matí. Dels carrers alts baixa la gent apressada cap a les oficines i botigues. Les dependentes freguen el seu bocí de vorera, bromera a la galleda i la baieta ben escorreguda.

Al poble dels estius l'àvia em feia fregar el nostre bocí de vorera de casa, que comprenia el llarg de dues finestres amb reixa treballada i rajola blau marí, i la porta, amb esglaó, fusta, vidre i reixa. Alguna vegada, tot ja eixut, m'asseia a esmorzar pa amb tomàquet al graó d'entrada. Ho vaig deixar perquè els nens del carrer em tiraven lledons al plat amb una canya.

A la ciutat els nens no tiren lledons amb canya, però encara es frega el bocí d'entrada mentre pel mig de la Rambla el camió escombrador i regador fa la seva feina, i potser al poble també en tenen, de camions regadors. Es pot dir que recordo amb propietat aquest fet d'escombrar voreres perquè era viu abans i ho és ara. M'enllaça els dies.

Torno dues hores després, quan algú ja comença a passejar i la vorera és més poblada, encara a l'ombra. És la meva ciutat. És la vorera que porta a casa en tota la Rambla. Imparells.

Espero trobar algun conegut per seure i prendre una tònica amb gel. Fa calor i tinc set. Ni un conegut.

La constatació la faig avui, però el fet és sempre el mateix des de molt de temps: no trobo persona coneguda a qui saludar tan sols.

¿Què s'ha fet dels coneguts? ¿Sóc sola i estranya al carrer? ¿Tan sola i tan estranya? La parla ja no és la meva i ha variat al castellà i al sud-americà amb els seus matisos, i a diversos idiomes africans. La cambrereta del Cappuccino parla amb el cambret de l'Asturià. Un tel de sensacions diferents ha pres les meves percepcions.

He estat a punt de seure sola i demanar-me la fomuda tònica. Com la dona gran que beu el seu cafè amb llet mentre llegeix un llibre a la terrassa del Firmo.

Però no trobo ningú i em refugio a casa.

•

Evito els llocs de sol. Podria canviar de vorera i passar pel mig mentre hi faci ombra. Ara veig pujar la Roser i quan és una mica més a prop penso que no pot ser, que ja és morta. S'hi assembla, la dona.

De gent que s'assembla a d'altra en veig moltes vegades, però en l'interval d'acostar-nos, m'adono que no eren les persones que em pensava. Són nous desconeguts que han pres el lloc als antics transeünts de la Rambla. Suplantadors. ¿Transmigradors? Dobles sortits de la sepultura, o de la residència, o de l'hospital. ¿Què hi faig, jo, aquí al mig?

•

Per això, potser, neix la temptació d'un acostament a l'església, on sabem que les imatges no hauran canviat de cara ni de cos. Una imatge conté tota la nostra vida. «Pren els nostres cors. No ens deixis mai...», cantàvem. Aquest 'mai', en el castellà que vam aprendre, era 'jamás'. I es repetia: 'jamás, jamás...'. Un dia fosc trobem que, en la penombra d'un dels temples que ens vénen de pas, la imatge a qui de petits confiàvem les nostres esperances no ha canviat. I d'una mirada a l'altra desfila tota la vida, i trobem que aquesta vida sembla viva.

No és el mateix acostament històric que va proclamar un Borja davant del seu senyor difunt. La imatge a la qual nosaltres ens referim no sabem si representa un mort o un viu, per més que les llegendes i dogmes ho proclamin.

En la incertitud, mirem aquells ulls i ens adonem que és massa tard.

••

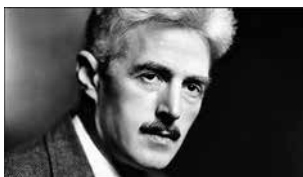
Esvelta / Rodona

L'amiga jove a qui fa anys que no veig, quan fa una estona que enraonem i amb la confiança que ens teníem, diu: «Et recordava prima i esvelta i ara et trobo baixa i rodona». Magnífica descripció. Tot seguit em recomana exercici i unes quantes dietes, ella en publica al seu blog i que fan goig.

Li he d'anar explicant les raons per les quals no faig aquestes o altres coses, no menjo això ni allò. Al final, em recomana que vagi fent el que faig. No hi ha ningú més disgustat que jo per la forma actual del meu cos, malgrat els consells de l'endocrí que em va guiant, i que tampoc deu veure els resultats que espera.

Un bon metge amic que ja és mort repetia, referit a la vellesa, «sort que arriba a poc a poc...» Aquest a poc a poc és l'interval que ens separava, l'amiga i jo. Ella, més jove, no havia canviat i potser no canviarà mai perquè tota la seva família era de complexió afinada.

• •

Negres

Ara que la novel·la, negra i americana primer, i nòrdica actualment, compta amb infinitud d'imitadors a casa nostra (em refereixo més a la nord-americana), potser és moment de dir que des de la meva tendra juvenesa vaig ser clienta d'una casa de compra-venda-lloguer de llibre usat, pel que fa a obres amb detectius, misteri, terror, etc. En tinc una ampla perspectiva i una extensa col·lecció.

Els llargs estius a Rubí menjava pa amb tomàquet i botifarra asseguda a les escales que portaven al terrat, sota l'ombra d'un gran pi de pinyons.

Tenia una bona amiga que ajudava la seva mare a portar el quiosc de revistes i diaris de l'estació. Entre les publicacions, hi havia una bona col·lecció de novel·les de policies, format butxaca. Me les havia deixat totes, que jo devorava amb l'esmorzar dels matins asseguda a l'escaleta. Moments gloriosos, de formació lectora assegurada. L'associació dels crims i els detectius amb la botifarra blanca i negra que feien els cansaladers a tocar de paret de casa va ser cosa sublim, de la que arriba al moll dels ossos.

La meua sorpresa és que la figura del detectiu ha canviat poc o gens: els autors del nostre temps i veïnat continuen presentant gent borratxa i dones que beuen i fumen. Imitadors uns dels altres, faltats tots d'imaginació pel que fa a les formes. Són els idolets locals, bornis en el país dels cecs. Al temps de l'expansió psicodèlica s'hi va afegir la droga de tota mena.

Potser en una llunyana prefiguració del detectiu del 1920 i el 1930, aquest presentava l'aparença d'un dandi o, almenys, d'un professional respectat (Edgar Wallace, Rex Stout...), altres com James M. Cain, H. McCoy, Don Tracy, mostraven uns herois socialment transgressors. Hi ha notables addiccions precedents, com la de Sherlock Holmes seduït per la morfina. Els salons, per dir-ne d'alguna manera, de fumar opi van proliferar amb l'arribada de xinesos a Amèrica, amb bressol a Londres, solera dels interiors profunds, tenebrosos i vaporosos visitats ja pel detectiu més inquiet i sagaç del gènere.

Llibres venerables d'enquadernació vermella, enormes, contenen les «Novelas y cuentos» que el meu pare col·leccionava. Noms il·lustres de la literatura nodrien la meua prehistòria literària: Ossendowsky, Eça de Queiroç, Wilde, Shakespeare, Calderón, Baroja, Txékhov... i entre aquests hi trobava els il·lustres creadors de la novel·la detectivesca, en l'actualitat dita negra.

Les olors ens recorden temps passats. La nena lectora no va tenir opi per fer reviure la memòria. Però sí que va tenir fusta antiga de grans armaris d'oficina darrere dels quals s'amagava; i els vestits del pare que s'assemblaven, segons les il·lustracions, als dels advocats-detectius; i l'aigua de colònia de la mare en flascons que els dibuixants reproduïen sobre tocadors d'artistes juntament amb cremes i pólvores amb noms que van durar llargament en el temps. Les imatges són vives.

Tot de personatges sinistres han poblat el meu cervell fins arribar al moment que visc. Ara, amb sorpresa, llegeixo que els personatges encara naufraguen pels fumadors d'opi portats per la mà

de Jo Nesbø, el nòrdic estrella de les nostres editorials. Home que, alhora, descriu un gran detectiu bevedor i infinitud de drings de gel a les copes.

Entremig, i amb preferència a partir de mitjan segle xx, les novel·les i el cinema ens han servit borratxeres com per organitzar un segon diluvi universal. Interpretades magistralment per Clint Eastwood i Paul Newman, han conviscut amb sereníssims Raymond Burr i Henry Fonda.

L'onada nòrdica, fortament conduïda per Henning Mankell, ha estat traduïda ja fa anys, però ha arribat aquí relativament tard.

Aquest és un fenomen que voldria fer notar. Ha arribat relativament tard perquè els nostres aprenents d'escriptors negres ja s'havien estrenat tots imitant la novel·la policíaca de carrer nord-americana (Hammet, McCain, Ballinger, J. Hadley Chase, etc), introduïda aquí per una admirada col·lecció groga amb bones traduccions. Amb el temps, ara se'ls fa tard per incorporar-se a la nòrdica, i hauran de ser noves generacions les que es dediquin a imitar el fred escandinau. I no parlo de l'excel·lent novel·la anglesa de misteri, que pocs o ningú s'han atrevit a imitar.

Si parlo de crisi i presento aquests apunts, que no pretenen ser antològics ni històrics, és perquè realment m'he sentit perplexa en llegir les últimes novetats del gènere, que van reproduint la mateixa història: borratxera, droga, copes a les mans en un continu que permet usar el gest com a recurs per allargar els textos. És llavors quan la narració resulta repetitiva i pesada, per molta promoció que es faci a l'autor.

Resumeixo: poques novel·les se salven de la imitació continuada quan aquesta representa un èxit, si més no, d'un cert sector de públic. I si els personatges i fets llegits en la meva adolescència representaven una novetat, ara, llegir els nous vora els meus vuitanta, resulten soporífers. Escriure bé no és fàcil.

• •